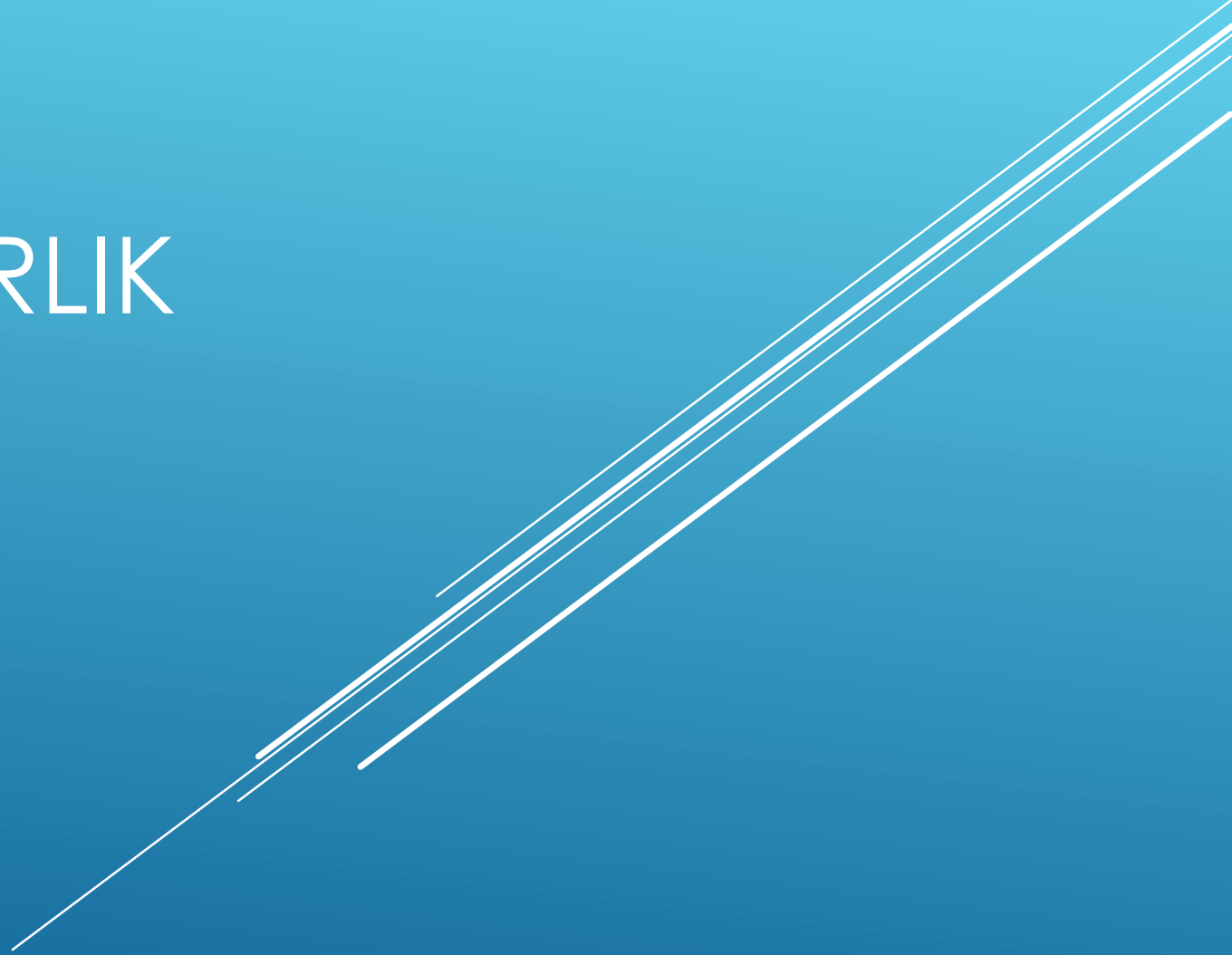

ERKEN OKURYAZARLIK

Burcu Kılıç Tülü

- ▶ Okuma-yazmanın önemi nedir?
- ▶ Neden okuma-yazma öğreniyoruz?

- ▶ Okuma-yazmaya hazır bulunuşluk ve erken okuryazarlık kavramları aynı mı, farklı mı ?

OKURYAZARLIK TERİMİ

- ▶ “Okuryazarlık” terimi 1883’te ilk kez Oxford İngilizce Sözlükte
- ▶ “Hazırbulunuşluk (readiness)” kavramı ilk olarak Patrick (1899), ardından da Huey’un (1908) çalışmalarının merkezinde yer aldı ve ardından yaklaşık altmış yıl okumayla ilgili çalışmalarda çalışıldı.
- ▶ 1928’de iki Amerikalı psikolog, Morphett ve Washburne (1931) “okumaya hazıroluş” kavramını ortaya atarak bu sürecin çocukların zihinsel yaşıyla yakından ilişkili olduğu görüşünü savundular.
- ▶ Keskin ayırım

OKURYAZARLIK TERİMİ

- ▶ II. Dünya Savaşı, okuma-yazma
- ▶ ***Frank Smith'in "Okumayı Anlama (Understanding Reading-1971)" kitabı
- ▶ 1970'lerin sonu 1980'lerin başında erken çocuklukta yazılı dil ve okumayla ilgili çalışmalarda çarpıcı değişiklikler oldu.
- ▶ Clay (1969), Read (1970) ve Goodman (1976) çalışmalarında çocukların okuryazar olma yolundayken kazandıkları becerileri incelemeye başladılar.

OKURYAZARLIK TERİMİ

- ▶ 1980'lerin başında okuryazarlıkla ilgili yeni kavramlar şekillenmeye başladı, bu kavramlardan en önemlisi de “gelişen okuryazarlık (emergent literacy)” anlayışıdır.

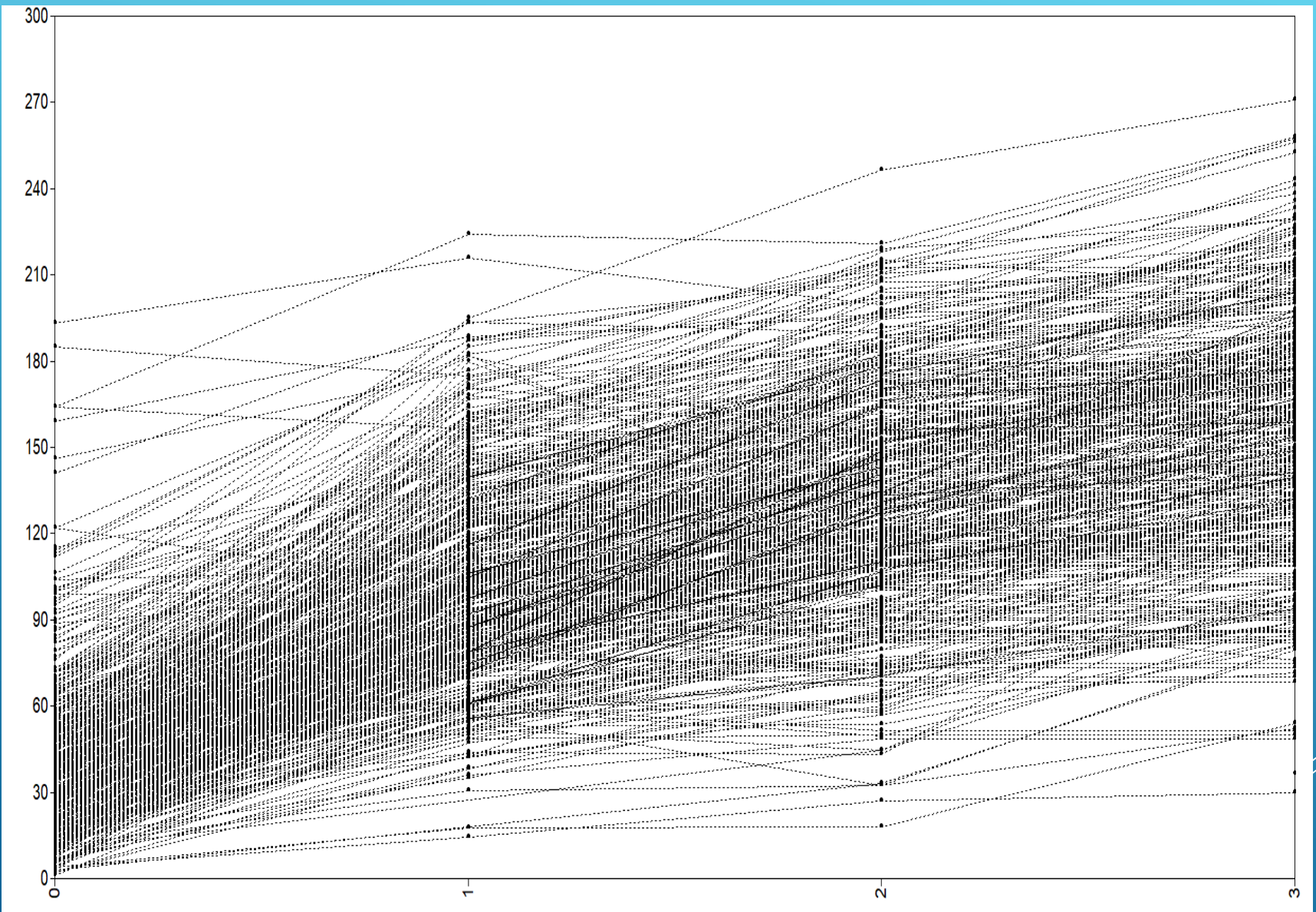
OKURYAZARLIK GELİŞİMİ

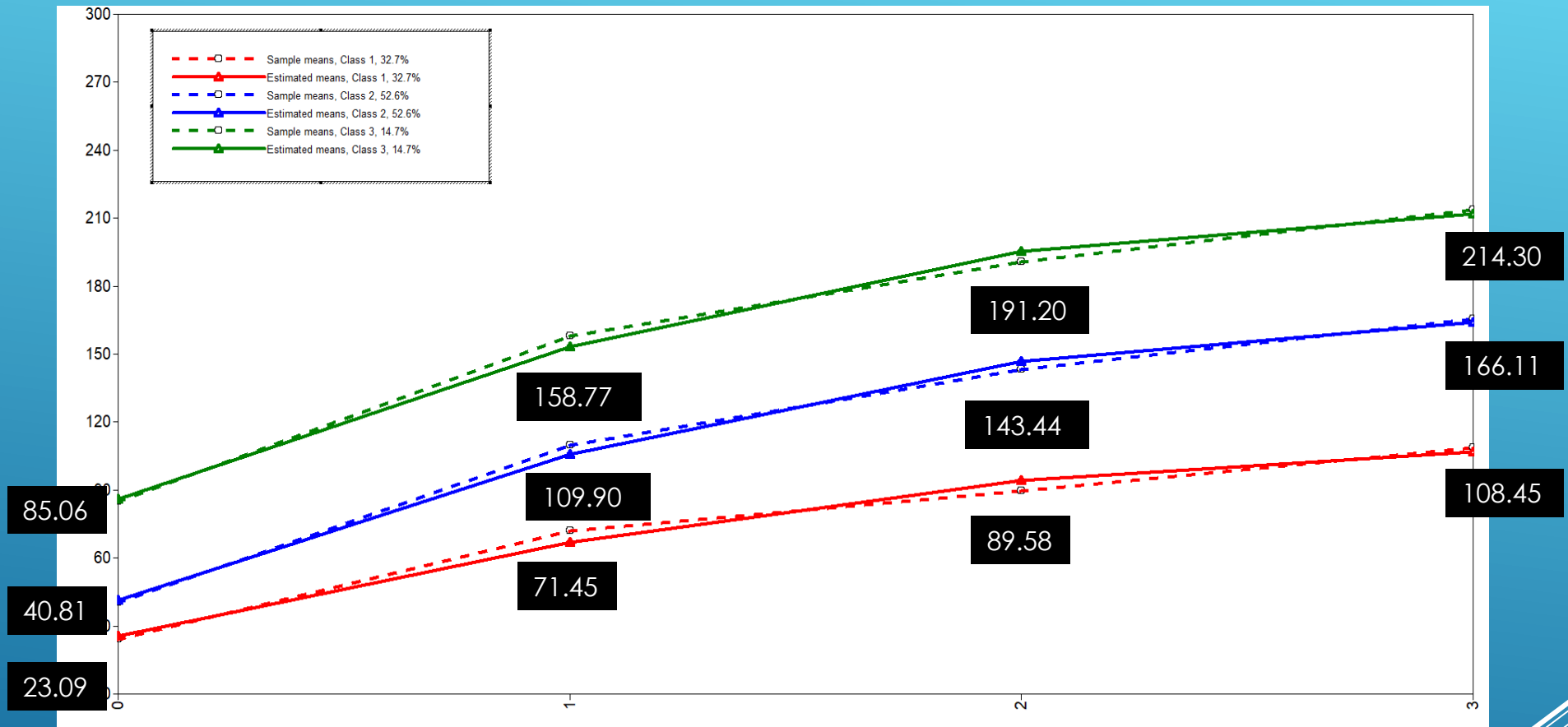
- ▶ Okula baŐlama, tüm çocuklar için çok önemli bir geçiŐ basamağıdır. Okulla birlikte çocukların pek çok bilgi ve beceri kazanmaları beklenir. Bu becerilerin başında okuma-yazma gelmektedir.
- ▶ Alanyazında yapılan çalışmalar okula başlayan çocukların pek çoğunun okulun gerektirdiği temel becerilere sahip olmadıklarını ve bu nedenle de okuma-yazmayı öğrenmede güçlük yaŐadıklarını göstermektedir (Bursuck ve Damer, 2007).
- ▶ Okuma güçlükleri ne zaman ortaya çıkıyor?

OKUMA BAŞARISI: OKULUN İLK YILLARI

- ▶ Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir çalışmada;
- ▶ İlkokula başlayan çocukların yalnızca %5'inin herhangi bir formal eğitim almadan okuma becerisine hazır olarak birinci sınıfa başladıkları,
- ▶ %20 ile %30 arasındaki çocukların ise normal okuma öğretimi ile okumayı kolayca öğrenebildikleri,
- ▶ %20 ile %30 arasındaki öğrenciler için ise okumanın zor bir süreç olduğu ve ek desteğe gereksinim duydukları belirtilmiştir. Ek desteğe gereksinim duyan öğrencilerin ailelerinin her akşam düzenli olarak çocuklarıyla çalışmaları ve okul zamanında da akran desteği gibi destekler sağlanması yoluyla okumayı öğrendikleri ifade edilmektedir.
- ▶ Geriye kalan %30 içinde yer alan öğrencilerin ise okumayı ancak yoğun destek verildiğinde ve geçikmiş olarak ikinci sınıfta iken öğrenebilen öğrenciler oldukları belirtilmiştir. Ayrıca bu grupta yer alan öğrencilere ikinci sınıftan önce yoğun destek verilmezse, pek çoğunun hiç bir zaman akranlarının performans düzeyine ulaşamayacakları ifade edilmektedir. Bu çocukların bazılarının öğrenme güçlüğü şeklinde yanlış olarak tanı aldıkları da belirtilmektedir.
- ▶ Son olarak %5'lik grubun ise ciddi, sürekli okuma güçlükleri olan öğrencilerden oluştuğu ve özel eğitim desteği aldıkları belirlenmiştir (NICHD, 2005; Lyon, 1998).

OKUMA PROBLEMLERİNİN SÜREKLİLİĞİ

- ▶ Bir başka çalışma ise Cunningham ve Stanovich (1997) öğrencileri 1. sınıftan 11. sınıfa kadar izlemişler ve sonuçta 1. sınıftaki okuma hızı ile 11. sınıftaki okuduğunu anlama, sözcük bilgisi ve genel bilgi arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmada, örneklem grubunun %70'inde başlangıçta belirlenen okuma problemlerinin ileriki sınıflarda da değişmediği gözlenmiştir.

OKUMA PROBLEMLERİNİN SÜREKLİLİĞİ

- ▶ Snow, Burns ve Griffin (1998), yaptıkları çalışmada yeterli okuma ve okuduğunu anlama performansına sahip olmayan ikinci sınıf öğrencilerinin sadece %25'inin ilköğretim birinci kademe sonunda istenen okuma ve okuduğunu anlama performansına ulaştığını bulmuşlardır.
- ▶ Benzer bir biçimde Scarborough (2001) dördüncü sınıfta okuma-yazma becerilerinde ciddi sınırlılığı olan öğrencilerin büyük çoğunluğunun lise yıllarında da sınırlılıklarının devam ettiğini, bu nedenle de okulu bıraktıklarını belirtmiştir.
- ▶ Shaywitz (2003) ise yaptığı boylamsal çalışmada öğrencilerin yaklaşık beşte birinin okumada sorunları olduğunu ifade etmiştir.

Bu araştırmaların ortak sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin okul öncesinde ve ilköğretimin ilk yıllarında gösterdikleri okuma performanslarının, gerekli müdahale yapılmadığında yaklaşık olarak aynı düzeyde kaldığı ve çocukların erken okuryazarlık kapsamında ele alınan birçok beceriye sahip olmadan okula başlamalarının, zayıf okuma performansına sahip olmalarında önemli bir etken olduğu ve bu becerilerdeki sınırlılıkların onların akademik yaşamlarını olumsuz olarak etkilediği görölmektedir.

ERKEN OKURYAZARLIK

- ▶ Çocukların daha sonraki yıllardaki okuma becerilerinin gelişimi için önemli olan erken beceriler alanyazında filizlenen okuryazarlık (emergent literacy) ya da son yıllarda sıkça kullanıldığı gibi erken okuryazarlık (early literacy) olarak adlandırılmaktadır.
- ▶ Erken okuryazarlık, bireylerin formal okuma-yazma öğretimine başlamadan önceki dönemde okuma yazmaya ilişkin kazanmaları beklenen önkoşul bilgi, beceri ve tutumlarının tümü olarak ifade edilmektedir (Sulzby ve Teale, 1991; Uzuner, 1997; Whitehurst ve Lonigan, 1998).

ERKEN OKURYAZARLIK

- ▶ Çocuklar doğumdan altı yaşına kadar bilişsel gelişimde kritik bir dönemi yaşarlar.
- ▶ Okuryazarlık gelişimi, çocuklar formal okul yaşantısına geçmeden önce başlar. Çocuklar okuryazarlık davranışlarını ev ve toplumda yarı yapılandırılmış bir yolla kazanırlar.
- ▶ Okuryazarlık, gerçek yaşam düzeni ve gerçek yaşam etkinlikleriyle gelişir.

ERKEN OKURYAZARLIK

- ▶ Çocuklar yazılı dili dünyaya aktif katılımı ile öğrenir. Yetişkinlerle yazma ve okuma durumları içinde sosyal bir etkileşim kurarlar, yazıyı keşfederler ve özellikle ailelerinden okuryazarlık davranışlarını model alırlar.
- ▶ Çocuklar yazılı dile karşı bir duyarlılık geliştirdikleri zaman okuma-yazma kendiliğinden ortaya çıkar.
- ▶ Goodman'ın (2012) çalışmasına göre üç yaş çocuklarının % 60'ı bağlam içinde yazıları okuyabilir. Dört, beş yaşa kadar bu oran % 80 olur.

ERKEN OKURYAZARLIK NEDEN ÖNEMLİ

- ▶ Pek çok araştırmada, erken okuryazarlık becerileri ile daha sonraki akademik başarı arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiş (Nelson, 2005; Vellutino, Scanlon ve Reid, 2003) ve erken okuryazarlık becerileri arasında sıralanan pek çok becerinin, çocukların ilköğretimdeki okuma performansları için güçlü bir yordayıcı oldukları ifade edilmiştir (Spira, Bracken ve Fischel, 2005).
- ▶ Ayrıca, okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerileri ile davranış problemleri arasında da güçlü bir ilişki olduğu pek çok çalışmada gösterilmiştir (Spira, Bracken ve Fischel, 2005).

ERKEN OKURYAZARLIK

ERKEN OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN ALT BOYUTLARI

- ▶ Erken okuma-yazma becerileri çeşitli gelişim alanları ile yakından ilişkilidir. Bunlar:
- ▶ Sözel dil gelişimi –oral language (ve sözcük bilgisi - vocabulary)
- ▶ Yazı farkındalığı (Print awareness, Concepts of print)
- ▶ Harf bilgisi (letter naming)
- ▶ Ses bilgisel farkındalık (Phonological awareness)

ERKEN OKURYAZARLIK VE ÇEVRE

- ▶ Ev ortamı
  - ▶ Sosyo-ekonomik düzey
  - ▶ Evdeki kitap sayısı
  - ▶ Anne-baba-ocuk etkileşim
  - ▶ Evdeki yazılı materyaller
- ▶ Sınıf ortamı
  - ▶ Sınıftaki yazılı materyaller
  - ▶ Etkinlik köşeleri
  - ▶ Kitap okuma oranı ve şekli
  - ▶ Öğretmenin mesleki yeterlikleri ve yazıya işaret etme sıklığı
- ▶ Çocuğun erişebildiği kaynaklar

SOSYOEKONOMİK YETERSİZLİKLER VE ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ İÇİN RİSK GRUPLARI

- ▶ Alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocukları özellikle akademik başarısızlık için risk grubunda değerlendirilirler (Lonigan ve Whitehurst, 1998). Sosyoekonomik düzey (SED) ile okul başarısı arasında güçlü bir ilişki vardır. SED, 1. sınıftaki okul başarısının en önemli yordayıcılarından birisi olarak tanımlanmıştır (Alexander ve Entwisle, 1988).
- ▶ 1991 yılında ABD'de bildirilen bazı rakamlara göre çocukların yaklaşık %35'i okula öğrenme için gerekli becerilerden yoksun olarak başlarlar (Whitehurst ve diğ., 1994). Bu çocukların çoğunluğu genellikle alt SED'deki ailelerin çocuklarından oluşmaktadır (Teale, 1986). Çocukların okul öncesi dönemde kitaplarla olan deneyimleri bu konuda önemli rol oynamaktadır. Adams (1990, s. 85) tipik bir orta SED ailenin çocuğunun okul öncesi dönemde yaklaşık 1000–1700 saat anne veya babasıyla birebir kitap okuma etkinlikleri gerçekleştirdiklerini, buna karşın alt SED'deki bir ailenin çocuğunun ortalama 25 saat aynı türde etkinlik deneyimleri olduğunu bildirmiştir. Ayrıca kitap okuma sırasında alt SED'deki annelerin orta ve üst SED'de yer alan annelere göre daha az sayıda öğretici davranış gösterdikleri de bildirilmiştir.

SOSYOEKONOMİK YETERSİZLİKLER VE ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ İÇİN RİSK GRUPLARI

- ▶ SED ile erken okuryazarlık deneyimleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan bu çalışmaların sonuçlarını destekleyen diğer çalışmalar da, kitap okuma deneyimleri ile çocukların daha sonraki yıllarda göstermiş oldukları akademik başarı arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalardır.
- ▶ Raz ve Bryant (1990) çocukların anne babalarıyla birlikte kitap okuma sıklığı ve sahip oldukları kitap sayısı ile çocukların okumayı öğrenme için gerekli temel becerilerden biri olan sesbilgisel farkındalıkları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ve bunun çocukların zeka puanlarının etkileri kontrol altında tutulduğunda dahi geçerliğini koruduğunu bulmuştur.
- ▶ Stevenson ve Fredman (1990) ise çocukların okul öncesi dönemdeki anne babalarıyla birlikte kitap okuma sıklıklarının çocukların 13 yaşındaki okuma yazma becerileri ve zeka puanları ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuştur.

MESLEKİ GELİŞİM

- ▶ Mesleğe iyi hazırlanmış öğretmenler her eğitim programının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle mesleki eğitim programlarının ve hizmet içi eğitim programlarının niteliğinin artırılması ve sürekliliğinin sağlanması son derece önemlidir.
- ▶ Eğitim programları, öğretmenlere bilimsel temelli öğretim yöntemlerini ve alandaki araştırma sonuçlarını uygulamaya aktarmalarına yardımcı olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu şekilde en iyi uygulamaların alanda kurumsallaşması ve değişen eğitim gereksinimlerine göre öğretim uyarlamalarının sürekliliği sağlanmış olacaktır (Darling-Hammond, 2000; Enz & Carlisle, 1998; Joyce & Showers, 1994).

MESLEKİ GELİŞİM

- ▶ Tek seferde sunulan hizmet içi eğitim programlarının bu amaçları gerçekleştirmek için yeterli olmadığı bulunmuştur (Gersten, Morvant, & Brengelman, 1995). Eğitim programlarının sürekliliği ve öğretmenlere sürekli bireysel destek (mentorluk) sağlanmadığı sürece bu amaçların gerçekleştirilmesi mümkün olmamaktadır (Gersten, Vaughn, Deshler, & Schiller, 1997; Schumm & Vaughn, 1995).
- ▶ Nitelikli bir mentorun öğretmenlere sürekli destek ve yönlendirme sağladığı, ortak gözlemler yaparak, sistematik geribildirimler sağlayarak ve yeni yöntemlerin uygulanmasında model olarak öğretmenlere öğretimlerini değiştirmek ve uyarlamak için yardım ettikleri durumlar mesleki gelişim programlarının en etkili olduğu durumlar olmuştur (Enz & Carlisle, 1998).